

# ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЉИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 27.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 20. ОКТОБРА (1. СТУДЕНОГА) 1873.

ГОДИНА I.

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год 4. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. п. За СРБИЈУ г. ф. 7; по г. ф. 3. 50.; четврт ф. 1. 25. и. За све друге земље год. ф. 9 по год. ф. 4. четврт год. ф. 2. 30. о тале плаћа се за ред 5 поштом. Предајати и све наручнице шиљу се администрацији, а доноси уредништву на Цетиње.

## ИНГЛЕШКА И НАШ ПАРОД.

С једне стране уплив јевропске дипломатије, која је постојано радила да турску царевину одржи, чему је наравно пошљедица и наша стално робовање, а с друге стране, наша погрешка, да смо се на њу више него што треба, обзирали, те тијем се у нашем општенародном задатку давали спречавати и задржавати, учинише, да се и у маси нашега народа зна и разбира, која нам је од велесила пријатељ или непријатељ.

Тијем начином дошло је до општега знања у народу нашем, да је Инглешка велики пријатељ Турској, да она даје њој своје учене људе и војнике, па и новаца на милионе, јер у томе Турска вјечито оскудјева, а нама да је она непријатељ.

Тако је до данас допста и било. Разглашена „практичност“ инглешкога народа па тако и политике његових државника морала је навући на се мрзост нашега народа, а не мање и осуду свега свијета напреднога, јер ипак назада је народ онај, који мимо својих користи неумије бити пријатељ опште слободе и подпомагач напредка појединијех народа. Људство би остало у вјечитом мраку и ропству, кад се народи узајамно не би подпомагали, кад слобода не би била сунце једно за све и за свакога, исто као што је оно на небу. У том погледу Инглешка је до данас ружно име стекла.

По за то баш и не можемо, да радосно не поздравимо сваки глас из Инглешке, који би нам наговјестио правац њеном досадањем противан. То нам је и повукло пажњу на један чланак у најважнијим инглешким новинама „Дели-Њус-у“. „Прошло је оно вријеме“, вели тај слободоумни лист, „када влада инглешка није дала ни говорити о томе, да опстанак Турске није потребан. Год. 1854 ми смо били увучени у рат, који нас је стао милиона, тек да помогнемо „болестном чо-вјеку“. У уговору, који је следовио иза тога рата, нестало је свега, што је ишло у прилог нашем болестном пријатељу. И нека буду увјерени наши дипломати, да ми већ никада нећемо дати инглешке крви и инглешкога злата, да господарство мухамеданаца одржимо над Хришћанима на истоку. Ни „политична потреба“ папе у Риму, ни она Султанова у Цариграду неће нас увјерити, да је наш посао, да интервенцијом или оружјем потпомажемо коју спољашњу владу против жеље онијех, над којима она влада. Ми не можемо имати један систем политичног морала на обалама Тибера, а други на обалама Дунава. Ми се не можемо дивити Грку, што се противи угњетавању Атици, а у исто вријеме замјерати Србину, што устаје против истога јарма на обронцима Балкана“. Напошљедку увјерава „Дели Њус“ народ српски, да Инглешка никада више неће бити на страни Турској.

Овакав глас из отачбине духовитога pjesника, лорда Бирона, који је срцем и душом био одан васкрснућу слободе Хришћана у Турској, само радосно поздравити можемо. Извикавши трговачки дух инглешкога народа, задобиће на овом

путу, уз материјалне интересе, које је тако рећи једино развио, и љубав онијех народа који чезну за слободом, коју он ужива.

А другачије не може већ ни бити. Државници инглешки морали су увидјети, да Турска није за живот, а онај, који Турску подржава, само срамоту да може побрати за своје жртве. Погледајте Црну Гору! Колики је напредак показала она, тек што је одахнула од ратова непрекиднијех. Видите напошљедку Србију, Грчку и Румунију како се развише у овој самосталности, коју извојеваше. Упоредо скоро са просвећенијем западом Јевропе стоје сви ови народи и ако њихов живот народни, тако рећи, од јуче започиње. А Турска?! Она се жива распада и то не роварењем њенијех хришћанскијех народа, које су притисли и варварство турско и немилосрђе хришћанскијех јевропскијех власти, него једино због свога урођеног трулежа, неваљалства, неспособности савршење!

Ми нијесмо толико брзовјерни, да одмах мислимо, да је и влада инглешка већ промијенила политику на истоку, у толико мање, што баш у ове дане гледамо њене интриге у Стамбулу, али је свакако важан знак у том погледу онај глас онако знаменитог органа јавног. Стоји пак, да ће она брзо морати наступити у обрт, нама повољан. А и кад би баш отјели државници инглешки продужити досадању туркофилску политику и против свога увјерења, да је одржање турско немогућно, они неће бити у стању то против општега јавног мишљења, које су у уставној држави, као што је Инглешка, не може и не смије презирати.

Колико нам је по вољи овај глас лондонског листа, још више ћемо се раловати, ако и остали знатијци инглешки листови ударе тијем правцем, који је једни правичан и достојан народа просвећеног. Но затајити нећемо, да и до нас стоји, да нам наши досадањи противници поклоне своје симпатије, а да дигну руке од Турске. Јаки вазда се држи снажнога. Наша млатавост и неодлучност много је допринијела величини странаго уплива у ријешењу наше судбине. Сама Турска давала је, а даће нам и по данас све чешће повода да покажемо нашу моћ, а слабост њену да засвједочимо. Ево данас баш заплела се она у ствар босанску, због исте дошла је у сукоб са Аустријом, а с Румунијом, због суверенског питања, и зазвала је веома запете одношаје. Због своје растеће слабости, за њу, а за нас — „згодне прилике“. Покажемо ли се одважни и одлучни у њима, нико нам неће стати на пут. И ко би хтио, неће ни смјети ни моћи.

## АЛИЈАНСИЈА ПРОТИВ СЛОВЕНСТВА.

Деветнајести вијек доживио је ново чудо, другу алијансију између три крунисане главе. Првој — светој алијансији постанак је у Бечу; она је никла из главе аустријског државника Метерника, али је сувереност пириула у његову главу то срамно сјеме што је произвела револуција и бонапартеки оркан. Новој алијансији легло је нова престолница њемачке царевине; али као да је и опет Беч, као и Берлин, мјесто стицања и дого-

варања њених чланова, јер та улога као да је Бечу историски намијењена: он је мјесто одакле су реакционе муње увијек просиране против нових идеја. Светој алијансији зна се каква је била главна задаћа: Да угуши дух јакобинства што је француска револуција распротрла по Јевропи; а то значи да угуши сваку мисао која би могла распирити народни покрет на ком крају Јевропе. Али јакобинство растргне ланце у које је она оковала све народе и под његовим плахом сруши се света алијансија.

Данашња алијансија управљена је против четри следећих: којима јој се ваља борити. Републиканство што се почиње на западу отпочело се ширити и по осталој Јевропи: социјалистички и комунистички покрети отпочели су бивати збиља опасни; они потресају не само њихове престеле него пријете опстанку и васколиком склопу модернога друштва. Отуда она узјурбаност међу крунисаним главама, од три године па на овамо, отуда они чести састанци, оне велике параде око који милјуни су расипани не гледећи на то што сиромаштво по новој царској престолници црква од глади.

Али најнови састанци прил. ком изложбе у Бечу па онда у Берлину, па ће бити опет у Бечу, имају нечеса особеног што се нас највише тиче. Идеја ерупције словенског вулкана и идеја пиховог таложења на елементе, здружене у конфедеративни склоп слободних држава, изгледа као да је данас за њих најстрашнији баук против кога хоће да напере највећи део њихових снага. Каков би био мотив здружењу тридесетиметално противстављени елемената. Зближење крвних непријатеља: Аустрије и Италије, Пруске и Аустро-Угарске шта може бити друго него завјера против покрета словенских племена. Словенско питање, ма да је ња божих леђа, ипак их страшно узнемирује, с тога се хитно спремају или да га са свим угуше што им пеће никад за руком испасти, или да га задрже и одлажу по вољи у чему им на велику жалост за данас баш нико не смеће.

Па каквим оком гледају на ту очевидну опасност словенска племена или бар пихове вође? Дати одговора на ово питање веома је тешко патриотском срцу, јер на велику нашу несрећу изгледа као да се то никога и не тиче.

Баш сад кад су непријатељи Словенства бацили ватру у Босни на коју трже ојађелу нашу браћу, само да им политичне комбинације испадну за руком, словенска племена поцијепана су до крајности. Све је раздробљено, све је исцељкано до најситнијих дјелића, па је сваком дјелићу дипломатским интересима алијенирањих сила инспирирана лажна моћ самопоуздања и особита претензије о надмоћности на другим дјелићима. ... Међу двема српским државама, постоји ли споразумљење? једнако се питају родољуби. Бугари реву на страну, зазиру од заједнице са српским народом. Хрвати на несрећу фијучу при спомену српског имена у троједници и то гдје... у сабору, чији је миг сваки мјеродаван за сваки покрет народни у троједној краљевини. Срби у Војводини такође стоје у два табора; клерикалци потсакнути туђиништином да виде туђинске комесаре да трупцају по оно мало права што нам народ у Аустро-Угарској ужива, и тих слабе силу народној странци у борби против сваковрсних туђинских насртања. — Грци клече на кољена пред оним кога би требало у друштву са Словенима да стрмоглаве у гробницу и прокламују свијету да на Балканском полуострву само Турци и они имају право на земљиште и на све прерогативе што су с њим склопчане. Остали народи у

Турској, већ они, то су дошљаци па по некој особитој лажица да је Балканско полуострво имовина грчко-турског народа!?

Ето како стоје Југославени у опште и нареди Балканског полуострва посебнице у добу кад је на њи ред да раде. Дакле недостаје основног елемента словенској сили, недостаје узајамности, јер неће нико ни мрве од својих личних интереса да принесе на жртвеник зближења и удружења поцијепаних сила. Аномалија лежи у самој основи; ни једна од наших земаља још се не усуђује да се постави самостално на челу свих покрета јужних Словена, већ центар тих крета вјечито преносе ван властитог круга на неког другог, јер се плаше да буду у једно исто вријеме и ослонац и полуга. Пруско-аустријско-италијанска алијансија баш на то и смијера да утре сваки центар самосталног кретања славенскога дјелања; па да све поцијепи, а сваки дјео да обећањима заваркава, како небише Славени дошли до свијести да им нема опстанка без узајамности.

Г.

## ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Турска је тако сретна и задовољна са својим унутрашњим стањем, које се данас у Босни најбоље огледа, да, поред размирице с Аустријом, и Румунију силом изазива. Имамо о томе врло занимљивих новости. Недавно обратила се аустријска влада румунској за допуштење, да њени инжињери могу проучавати стање Дунава на румунском земљишту и то поради прокопа Ђердапа. Порта је против тога протестовала, јер велики Румунија ни Србија, као њени вазали, немају ту ријечи, него Аустрија има непосредно и једино с Турском да се у том послу споразумије. Још један други случај. Велики везир преда румунском дипломатском агенту у Цариграду, Ђенералу Гики, једно писмо на кнеза Карла. Гика по упуству своје владе, одговори, да је Румунија уставна држава, да државне послове обављају министри, а не кнез, па за то, ако се писмо односи на те послове, да га он не може ни кнезу послати, јер порти неће кнез, него влада одговорити. Свакојако пак захтјева, да му в. везир препише даде. Ово је в. везира јако изненадило, у толико више, што је Гика, на опмену везиру, да велику одговорност на се узима, одговорио, да он ради по својим напутцима. Хоћели порта ствар и даље тјерати не зна се још, али из Букарешта јављају, да се више народни заступника спрема,

да на предстојећој скупштини допесу предлог, да се одношај Румуније према Турској уреди, т. ј. њена независност постигне.

И иначе непропушта Турска прилике, да Румунији чини неприлике. Тако је сада на бугарску границу поставила карантену и то ни зашто друго, него што се у Румунији полази сада неколико хиљада Бугара, који свакога лета прелазе и раде на добрима државним и спахијским. Сад ни једнога од тих Бугара неће пустити кући, док сваки не плати по 3 турске лире. Влада турска говори, да се то тобоже узима за подмирење карантински трошкова но у истини то ће отићи у који шнаг наших. Ово је удар за сиромашне раднике бугарске, али и за Румунију је очевидна незгода.

Мађарски листови предвиђају, да ће код избора заступника за државни сабор у развијеној банатској крајини, извјесно побједити пријерици Милетића и Бабеша. За то се они неустручују препоручивати влади, да исте изборе повинити. Као да би то могло што год помоћи.

О досадашњем посљедку изравних избора за рајхсрат имамо ове вијести: Сеоске општине изабраше су укупно 49 уставовјерних, а 44 опозиционала заступника. Међу уставовјерци има барем једанајест „младоњемаца“, тринајест Русина, и три прирженига министра Земијалковскога. Владина странка располаже дакле у најстрожем смислу са двадесет и једним заступником. — У погледу избора у градским котарима бити ћемо сутра у стању поближе извјестити. Какова ће бити физиономија будућег рајхсрата, видјети ћемо тек онда, кад се сврше избори велепосједа.

Париншке вијести нису баш повољне за републиканце. Једни тврде, да су се фузионисте посве сложиле с грофом шамбордским, а други се већ радују, да ће поглавица бурбонске куће на својој сјесници на француско престоље Ако се потврде наде фузионистичким листовима, па ако Шамборд на неко вријеме збиља постане краљем француским, онда претстоји републиканцем француским не мала парламентарна борба, која би се лако могла довршити изван версајске народне скупштине. Овај пут не би се могло приговарати републиканцем, да су они изазвали положај, који би могао имати за Француску врло озбиљних посљедица. Сада ће бити посве други људи криви, ако се поремети јевропски мир, „зајамчен састанком првих владара“.

Уважимо ли, што нам све приповједају сада фузионистичке новине, тешко нам је вјеровати,

да би републиканци могли још свладати све опстојеће неприлике, тим мање, што се у круговима деснице помишља већ на то, да се народна скупштина сазове прије, него ли је било устављено. Лозинка монархистах јест: „Напрјед, док је вријеме!“ а пробуђене страсти тјерају их још више, да чим прије постигну своју сврху. —

— Гроф И. Јанковић саопштава у „Застави“ ово отворено писмо др. Јовану Медсвићу у Задру:

Драги др. Јоване!

Да исправим нека сумњицења о садашњем моме политичком понашању принужден сам кроз јавност теби управити ово моје очитовање.

Са поносом називам се Славеном, али још повосније ми је српско име, којим моја племенска грана разликује се од осталих суплеменика, а што се тиче мојих политичких начела, јавно очитујем да су либерална у подуну смислу ове ријечи, а особито у вјерскоме.

Ради свих мојих начела кад сам опазио да „Народни лист“ залази са свога правца, на коме га је врли, а сада заборављени Нодило изнио био браћи на видик, и да сбацава либерална начела под упливом теократизма, да не побудим већу раздраженост међу овдјешњом нашом браћом, на-мислим, до боље згоде, одустати од сваког политичкога дјеловања, по постојаност небратскога понашања „Н. Листа“ према Српству учини немогућном моју одлуку, и сматрајући себи за дужност подићу свој слаби глас да изјавим негодовање наше браће на „Н. Лист“, напишем Данилу отворено писмо, наштампано у „Застави“, бр. 100. тек. год. Но на оно моје писмо ни од „Земљака“, ни од „Н. Листа“ невидећи одговора, до гробовитога мука, ако и прекасно, одлучим се на дјело, и позovem нашу браћу на договор да сугласно одаберемо свога кандидата, имајући довољно разлога вјеровати у садашњу поцјепаност странака, да би могао испастаи одабран за посланика срб-либералац мјесто народно-клерикалац; по моја намјера овога пута успјети није могла из узрока, што је доцне било, кад су наши још у неизбистреноме положају садашњем, склонили се били једној, или другој фракцији, у које данас раздвојена је народна странка. У свима околностима ни једнога часа није ми било двоумити о моме понашању, будући сама по себи назначена стаза,

## ПОДЛИСТАК.

### МАЈЧИН СПОМЕН.

XX.

(Свршетак)

Наступило је вријеме „јаке владе“. Та тако звана „јака влада“ обично се ужасно неспособиво размеће дрма и тресе. Хоће с тијем да покаже, да је и држава онда здрава, чврста и јака, према обично ту ништа нема до јада и распада. Нађе се наравно и гаднијех лузаваца, несретника и продајних душа, који за плату хвале такву владу. Кога неће зачудити, кад кажемо, да је и велики слободњак др. Рајнхолд От придружио се тијем гаднијем створивима. Из прогнанства, ђе је недавно себи спаса тражио, сада се вратио. Испочетка стидљиво и плашљиво, а за тијем са свијем отворено приступио је он људима „јаке владе“. И у једном новом свом листу, који се наравно не називаше више „Непријатељ тирана“, хвалио је он нову владу и говорио је као и они, који га плаћаху, да је нова влада пуна цвјетајућег здравља и среће за народ. Слободу ваља, говораше он, са снажном руком чувати. Рђав је политичар онај, који се чврсто са жаром разнеже-нога љубовника држи својих начела. Ваља напротив радити. Ко хоће слободу, мора мијењати своје наклоности као кошуљу.

И те новине више су у спокојну кућу у једно усамљено село отаџбине. Али онај стари човјек, па кога су управљене, поступаће с њима исто као и с опијема из револуције: љутито их бацаше кроз прозор.

Шта је боље било с Рајнхолдом?

Једнога дана паде „јака влада“, јер је била пресилила. Рајнхолд дође до увјерења, да велика

песница још незначе јакоћу и права снага да се састоји у умјерености силе. Вјеран томе начелу, пређе к „полужакима“, а кад је и та странка пала, онда к „полуслабима“ и напосљедку к „слабима“, која странка пристojно се владала и парод бијаше задовољан.

Рајнхолд је знао увијек своју савјест умирити, свој поступак оправдати и тако је он постао „слуга сваког господара“. И увијек је био „женијалан човјек“, слободар у правоме смислу.

Посљедњу промјену његовога живота доживио је још једна млада госпођа. Она је сједила у шеталишту у престоници са својим малим, љепушкатином синчићем. Срећа и потпуно задовољство огледаше јој се на лицу. У то прозубаше једна богата каруца, у којима се бјеше извозио један човјек господскога изгледа. И она страшљиво стипше свога синчића уза се. За што то? Хедвига је познала га, њега, који јој бијаше некада идол, и коме је Фапица, нећака старог Тобија, пала као жртва. Женијални Рајнхолд постао је човјек, на којег „операције“ и изреке пазаше борза ка на оракуске.

По вратио се у Халденски двор.

Хенрик Волкмар постао је муж Марии. Двије сестре, лијепа Хедвига и мала Јање општу су пажњу на се позукле на дан свадбе. Дивно изгледаху са вијенцима у глави. И сада гђа Бекингова која се у промјењеним околностима давно измирила са својим старим поштоваоцем, дошла је на ту свечаност са Едмондом у новим каруцима и са слугом у новој „ливреји“. И сама је признала, да на далеко неби нашао такве двије сестре. Мала Јање још јој милија бијаше од озбиљне Хедвиге и говораше, да ће она једном прекрасна женица Едмондова бити. Волкмар је примио ту примјетбу са задовољством.

Наступила је јесен.

Једнога дана позове Вилибалд ту фамилију, да присуствује откривењу споменика на гробу мајчином. Он је у потоње вријеме непрестано радио и нико живи није снго ући у радионицу његову.

И дођоше сви на гроб добре покојнице. Необична свечана озбиљност обузела је душу свијех. Већ издалека угледали су статују на гробу мајчином. На умјереном подножју подизаше се анђео од бјелога мрамора са раширеним крилима и котарчицом цвијећа, које се просипаше на гроб. То је била мисао кипоресчева и врло је дивно изведена. Но какво осјећа прије свијех, када на анђелу познадоше исте црте Хедвигине и опет бијаше то незаборављено лице добре мајке! Нико се неусуди да једном рјечцом наруши ту свечану тишину. Јања паде к анђелу и плакаше јако. А тада приступи Хедвига вјештаку и погледа још један пут кип, који посаде истовестну њену слику, и срдочно њеким ријетким осјећањем обузета, пружи му руку . . .

Она се вјери с њим на гробу мајчином.

Враћајући се кући, Хенрик Волкмар, коме је душа још узбуђена била том свечаношћу, рече Марији:

„Дух наше мајке све је ово учинио. Душа њезина остала је и у опијема, којијема је она живот дала. Мене, моје сестре и цијелу нашу кућу она је спасла. Ми не могасмо пропасти, — јер је у нама вазда живио спомен добре мајке.“

уз кога да приволим из трију кандидата предложених трема странкама, које противположене стоје припреме на борбу у предстојећим изборима. О талијанском кандидату знам да овђе говора бити не може, и о народњачкоме волио би обмучати да недодирнем жицу, звук које немало одјекује у српско срце, али не могу да не проговорим тичући се о дјелима, која запису о особу д-ра Клајнха, кога врлине срца и ум увјек сам високо уважавао, те кога сматрам невиним и веледушном жртвом интолерантних сплеткарија „Н. Листа“. Вјеројатно је да ће и д-р Клајнх, ма како могућним сматрао себе, сопственим окушањем увјерити се, колико је данас у Далмацији трудна задаћа постићи оно, чему увријеђено чувство српскога народа противи се. Но оставимо будућности оно што је безипно, и прећимо говорити о трећему кандидату. Од како су Славени отпочели борбу у Далмацији са својим политичким противницима, др. Антонијети, исповједити морам, увјек ми је био вјерни и челични друг у борбама, те ако је и погрјешно дружином споменутога 6. Марта, вјерујем да су онако поступили обзиром на користи народа, без намјере издајства и одметништва роду и отачбини, како њеки траже увјерити, и ја сам исти, и то виšekрат кроз штампу протестирао против њихова поступка 6. Марта, без да ми је преко ума прелазила мисао о издајству, и ради тога нисам њи мање уважавао, ни прекинуо наше братске одношаје, нити заборавио њихову заслужну прошлост. Многи су пак данас, особито данас, који су увјерења систематичка тврдокорна опозиција министарству склоњену на попустљивост да је лудост и занешеност добровољног политичког мучеништва, ако ћеш, прекрасна и дична код појединих особа, али коме жртвовати цијели народ они нису имали никаквога права. Ми видимо у данашњим мучним временима нашу прековелебитску браћу склонити се на политику помирења и нагађати се с Мађарима. Ти, брате, бити ћеш примјетно као и ја, како „Н. Лист“, дочим наговара Мразовићу, Мишкатовићу, Вончини и другим поборницима народних права пригласити политику помирења, и пригрљену како кује у звијезде, а за истоветну политику Љубишу и дружину му осуђује и грди, апатежу за апатежом бацајући на Љубишу, можда, јере жарки Србин, заслужнији свете теократске срчбе; ти, као и ја, мораш добро паметити како „Н. Лист“ лојалности братском данас, пред изборима веледушно нама Србима у земљи признаје права једнака Хрватима, дочим је мало времена прије тога називио нас доскиталицама, без крова и без огњишта, који морамо називати се задовољни, ако смо трпљени на земљишту, које није наша отачбина. Моје је тврдо увјерење, да међу „Н. Листом“, очараним језуитским духом и српским племеном, не може обстојати никаква споразумјења, ни бити шта неподјељена, те ако би који појединац на то споразумјење данас приволио, таква би Срби морали сматрати и сажалевати као лудака, или презирати као одметника.

Из тисућу узрока српскоме племену немогућно је дружити се странки, ма какове политичке боје они називали се, ако подлијеже уливу друштва осуђена и мрска свему изображеноме свијету, и које данас сматрано је као највећа несрећа човјечества, јере томе друштву ништа није свето, ништа немогућно, јере приправно на свако безаконје и печовјечност, јере живе без срца, без савјести и без чести. Када двори „Н. Листа“ буду ометени, без обзира, од сваке нечистоте, која му је ваздух окужила, и када, „Н. Лист“ изађе на видик програмом народно-либералним у потпуноме смислу ове ријечи са довољном гаранцијом, тада, ма само тада може бити говора о споразумјењу између њега и српскога народа.

## Д О П И С.

(У) ТРСТ, 8. Октобра. — (Турски доповљук, и страдање наше браће у Босни. — Глагови из Цариграда, Босне и Србије. — Стање ствари у Хрвацкој. — Различито.)

Споменица, што су наша пребјегла босанска браћа, бечкој влади, и заступницима страни дворова у Бечу предама, добријем је плодом уродила, — али не за нашу браћу у Босни, већ за турску, јер јој је иста споменица, прилику пружила.

да се аустро-мађарској, у неколико освети, и поштењу јој људску зада. На босанску споменицу, одговорила је турска, набрајајући: да градишки Срби није су због гоњења и зулума пребјегли већ да су њеки, због прикривања хајдука, и што су им помоћи давали, пребјегли, јер би иначе под суд подпали; неки да се задужили, и своје дугове, намирити немогаше, за то су се уклонили; падаље да је аустро-мађарски подконсул Драганчић с истим бошњацима шурова, као што је и генерални конзул Тодоровић, своје прете у истој ствари, умјешано има и т. д. Знало се то у напред, да ће турци тако одговорити, и да ће све доказе, и наводе, наше браће побијати, и као неистините прогласити, што ће се као за готовност примити, и турској вјеровати, и уз пркос, што је у босанској споменици, само десето чудо набројено, то ће наша браћа криво имати, и ћорави јевропска дипломатија, доиста ће турском доповљуку, и безобразлуку, повјерити, и мислити, да је у самој ствари тако. Турски доповљук криви, да су градишки Срби, некакве хајдуке прикривали и помоћ им давали, а од тих хајдука нитко ништа не зна; пак да је у самој ствари нешто, то опет сви у томе умјешати бити не могу. Даклен тај први доказ не постоји. Да су градишки Срби, због дугова пребјегли, и то није истина, јер међу истим доста имућни људи има, који туђег повјерења не требају, и њихови дугови састоје се, ако у текућим рачунима овдашњим, и бечким кућама, што давати имају. Може бити, да између исти, један или двојица има, који су оду да, или из Беча, због неуредног плаћања тужени, а то се не само у Босни, већ посвуда гдје се послује догађа. Ми знамо, да пребјегли бошњаци, у Босни ником ништа недугују, а знамо и то, да доста примати имају. Ако су дужни, то они своје дугове, овђе и у Бечу, намирити имају, и тако се, само по себи разумјева, да они овамо бјежали не би, да се с ове стране, због дуга прогоне. Ево једног доказа, да је то турско тврђење неистинито. Кад је аустро-мађарско генер. конзулство из Сарајева, разписало, да се најтечај над покретним и непокретним иметком пребјегли градишчана отвара, позивајући сваког који ишта од исти примити има, да своју тражбину, дотичној власти пријави, јер ће у противном случају, свако право, на потоње потраживање изгубити. Овдашње трговачке куће с малом изнимком неки кукавела — своје тражбине пријавише, али с примједбом: да они никак незахтејају, да се имовини пребјегли градишчана, на јавној дражби напачава, јер су то људи, који су повјерења достојни, и они ће, кад се, и ако се, — у своју домовину, поврате својој обвезности одговорити, као што су, и до сад одговарали.

Ето доказа, у колико је турско ћораво тврђење истинито, да су градишчани због дугова пребјегли. Једно има у турском одговору, што нам је врло повољно, и што нашој браћи корисно бити може, а то је: што се аустро-мађарски конзули окривљују, да су с пребјеглим градишчанима, и оним, што су у Бањалуци позатварани, коншипирали, и своје прете умјешане имали. И ако је и то турско тврђење, неистинито, и неосновано, то се ипак радујемо, што је турска, аустро-мађарску, — за перци зграбила, и сад јој чуда прича. Ми знамо да су аустро-мађарски конзули нашем народу друго зло, после турака, и камо среће, да ту сојту људи, Босна никад видила не би, те би и наша браћа, у многом напреднија била. Кома у Босни име Драганчића, Дембинског и још неки познато није, а то не због њихове доброте, већ због зла што су народу починили: Дембински у Лијевну није вршио дужности аустро-мађарског конзула, већ је у свему, турска метла бијо, а за наш сиротни народ, бијо је вражији бич, који му је доста јада задава, и Дембински бијо се у Босни тако власти дочепао, да је и султанове поданике за аустријске рекламира, и Аустрији предава, а по једини султанови поданици и то отмени људи као Јово Ђерџ Скобља, који као вилајетски заступник, у државном вјећу, у Цариграду боравио, морао је због Дембинског и његова ништавила домовину напустити, и у Аустрију се преселити. Тако је и Драганчић једино фратрима, и које каквим другим буртјанима десна рука бијао, а нашем српском народу никаква добра починио није, нит ће итко за њим заплакати, да се никад више у Босну не поврати. Г. Теодоровића, познајемо исто као чо-

век који за Србију као Србин још ништа доброг учинио није, а то ни у будуће нечекамо, јер му је ваља и положај такви. — Даклен ни то турско тврђење, ништа неврједно, а ми радовали би се, да се то и на другом мјесту повјерује, и да се поводом тим строга истрага поведе, што би свој успјех имало: да је само турски доповљук, зулуми, неправда, незаконитост и ништава турска влада узрок што су градишки срби пребјегли, и то једино, да изпред силе умакну, и живот спасу. Аустрија је крива, што је ствар тако далеко дошло, јер она једина је отворен пут имала да ствар поправи, нашој браћи олакша, и повратак им изрази. Аустрија је нагодила с једне стране бошњацима, може бити, да је иза леђа неког врага шуровала, а овамо је с турцима у један рог дувала, и за то све лијепо јој турци благодарише. Може бити, а добро би било, да ће ова ствар међународно питање изпрести, што би нашој браћи користило. —

Из Цариграда јављају: да на погачаном пољу „буреке посрће, и свечевој кобили, колан пуца“ — јер су државне благајнице пуле празнине, тако да је општа забуна наступила, и у Цариграду су у општи јад удаљили, и рачун воде: од куда би се по што по то пара добити могло, и где се гођ закупа, и новаца потражи, одговара се „јок пара“ Није ли то посљедице издисање и кривац?

Босанском валији. Асим паши, догорело је до поката, и као што јављају, подијо је оставку, који ће му се и уважити. Може путовати, јер је народ оглобљо и доста гроша стекао. Сад је ред на другог главера, да се обогати и уиђу отресе. —

Из Србије јављају, да ће се скорије народна скупштина сазвати, док се кнез Милан с пута поврати, а до данас је већ у Београд присиђио. Главни предмет биће питање о гвозденом путу. —

Опет се поговара, да ће Султан цара Александра у Јалти посјетити.

Колере је овамо то мање и скорим ће изчезнут.

(У.) ТРСТ, 9. Октобра. -- (Жидови у Одеси. — Различито.) Док хрватски сабор равноправност Жидова признаје; у Русији, нарочито у Одеси, ће су Жидови, већ одавно равноправни они су се тако растрепали, и осмјелили, да јавно против православне вјере и цркве демонстрирају, и својој грозничавој несвјести рачун воде, да ће у јужној Русији жидовско царство успоставити.

Ево што ми један Србин, о најновијем догађају пише, што се 1. о. м. у Одеси догодило. „Данас за вријеме богослуженија, у светој николајевској цркви, при мору, која је на успомену пару Николи сазидаана, кад се 1829 године, послаје срећног освојења Варне, и опасног тридневног пута по мору у Одесу повратио; — баш кад је свештеник узимао даре свете тајне у вријеме херувинске пјесме, један Жид униће у цркву и баци се каменом у престолну икону, Исуса Христа, камен пролети кроз икону, јер је иста, на платну писана, у олтар, а он јурне кроз средње двери у олтар ичепа јеванђеље, крст и друге ствари обори на земљу, и стине ногама газити. Народ скочи и ухвати га, мислећи да је с памети шенуо, свежу га и власти предаду. Скоро показа се, да то није луд Жид, већ да је код чистог разума. На питање: за што је то урадио? одговори он лијечно и без и најмање узрујаности: да је тако поступити морао, јер је од неког жидовског тајног друштва на то опредељен, и да је поткупљен, и да он није један, већ да их читаво јато има, и да ће се то исто данас у преображенској и саборској цркви догодити. Полиција скочила је на ноге, раздражени свјет умирила, Жидова у притвор узела, и као што се говори: њих више уапсила. Тај Жид стар је 25 година и доста је изображен човјек. Што ће из свега тога следовати, и какве ће тајне на видик изићи јавићу ти. Тако завршује пријатељево писмо.

Сад, кад Жидови и около српског кнеза облијећу да им се допушти, у Србији становати, и да се као равноправни признаду, добро је дошао и овај појав у Одеси, на који треба, да се у Србији угледају, јер су Жидови, као скакавци, који поља опусте. —

У Бечу њемачког цара свечано дочекаше, и

бечки Њемци, који су се прије аустро-пруског рата и Прусија подрживали, не знаду како ће и на који начин њемачком цару угодити, кога већ на половину као свога, т. ј. свих Њемаца цара сматрају. Да наши Славени, таке симпатије за руског цара, или црногорског и српског кнеза показују, то би им се одма велеиздјетство на леђа патоварило. Нека буде и то, а вријеме је неизбјежимо пак ћемо се и ми нашем Богу моли-ти и клањати сијети.

Овђе обавише избор посланика за државно вијеће. Славени побједише и свога славенског заступника г. Набергоја протуреше. Њемци исто успјеше, а Талијани први пут, сјајно пропадоше, што их големо изненадило и жесте се. —

**ПЕТИЊЕ, 19. Октобра.** — У прошли четвр-так, на Лучин дан прослављена је успомена св. Петра, као дан, кад се овај божји угодник, велики и славни владар црногорки од наше вла-дајуће куће Петровића, претставио. Свечаност је ова чисто црквена, но савколики народ одушев-љено учествује у њој и светкује дан овај не само као празник, него и као успомену на владу и господара свога, Петра I, којег су заслуге не оцјењене за одржање независности Црне Горе, њене данашње слободе и јакости, и прослављене ратничке славе.

Сутра дан, када се прије 22 године прет-ставио владика Петар II. Петровић, држан је опет парастос овоме исто славном господару Црне Горе. Њ. Св. кнез са цијелим сенатом је присуствовао богослужењу, а чинодејствовао је преосвештени митрополит г. Илирион са овлашћеним свештенством.

— Наш вриједни пријатељ Л. А. Томановић, баш је се дуже времена, до прошле неђеље, на Петињу. Он полази брзијех дана опет у Грац, да регорозира, и по томе доћи ће стално у средњу нашу, а неће то што се било чуло, већ сада остати овдје као секретар у државном сенату.

Загребачки „Обзор“ прештампаша је из на-шега листа оно, што смо били казали о чланку г. др. Л. Монтану у „Народном Листу“. Уз то при-шио је он неколико врло неумјестнијех примје-даба.

Каже, да је сам др. Монтан изјавио у „Н. Л.“ да је против његовој вољи изашо оно „или држави Хрватској“, и да је тијем јамачно задовољио нашој жељи. То је истина и о томе смо се ми и г. Монтан боље разумјели, него што можда „Обзор“ мисли. И ми смо сами прештампали изјаву др. Монтан-а, и задовољили се с њом. Али кад је оно ушло против наше воље, онда, ваља запитати: с чијом ли је вољом и с каквом намјером уметнуло уредништво „Н. Л.“ оно „или држави Хрватској“? У паметитој намјери хтио је г. Монтан, да заглади погрешку „Н. Л.“, па је рекао, да је оно „можда“ штампарска по-грјешка; но и „Обзор“ вјероваће, да није тај случај. Нама је јасно, јер чисто знамо, да је оно уметак самога уредништва. Па за то, пошто већ задовољени изјавом г. Монтан-а, обратили смо се самоме „Н. Листу“, да нам он објасни, шта је мислио с овијем уметком. „Обзор“ није овако, или није хтио овако ствар разумјети.

Но још више морамо се чудити „Обзору“, што се њему приснило, да смо ми с овијем устали против Хрватства! То просто није истина. Ми смо устали против онога, што је у „Н. Листу“ написано, да се „бар Босна“ придружи „хр-ватској држави“. И јасно смо казали за што: јер Босна у том случају неби се ослободила не-сноснога ропскога јарма, неби постала самостална, него би само господара променила. Које скривене намјере не показују јавну свијест, тај ће при-знати, да се тијем ријечима ни из близу нијесмо дотакли браће Хрвата, него једно да смо изишли на сусрет погрешној, опасној мисли, коју никако и нико не може довести у склад са општенарод-ним појмом слободе и самосталности.

Нека нам „Обзор“ каже, да у томе фаљива-мо, јер да треба Босна, Херцеговина и т. д., да се придружи „држави Хрватској“, али нека нам не подмеће, да се непријатељски показујемо пре-ма „Хрватству“. Напротив, више него што би

можда ко други у нашем положају чинио, уздр-жавали смо се, да баш на крушне поводе и не дотичемо осјетљивост саме ствари. За то морамо одбити и тај приговор, „да „Глас Црногорца“ зазира већ и од тога, што хрватски задарски „Н. Л.“ малко „хрватише“. Зацјело и „Об-зор“ не вјерује овоме, што је написао. Зар се зове „малко хрватисати“, кад се проповједа онаква мисао, коју неће никада олобрити ни један Хрват, који је прави родољуб? И зар се зове „зазирати“ од хрватскога имена, кад се устаје против штет-нијех занешености? А сувише нека се „Обзор“ боље обавјести, какво је данас стање настало у Далмацији, па ће сам увидити и познати плод тога, што хрватски задарски „Н. Лист“ малко „хрватише“.

Нека нам вјерује „Обзор“, да ми љубимо име хрватско, као име брата свога, али да ми неби брзачу брат били, кад би му ми, из тога јединог обзира, и погрјешке његове прећутивали, знајући још, да ће оне и њему шкодити и нама сметати.

„Обзор“ слободно нам вјеровати може, да сваку коју изречемо о ствари хрватској, или срп-ско-хрватској, изречемо једино у искреној жељи да се учврсти наша узајамност зарад боље зајед-ничке среће. А ако нам „Обзор“ буде тумачио наше ријечи са каквим страсним предубјеђењем, онда ће вазда показати „рђаво мјерило лијепе узајамности“.

## Н О В О С Т И.

**БОСНА.** — Немотврђује се вјест, коју је дошло „Ћитадино“, да је порта опорекла свој меморандум. Напротив она га уздржава. Према томе шта је одлучила аустро-угарска влада чини-ти, још се не зна. Владини листови међутим постали су много мекиши и о грофу Андрашу. Каже се, да је послао порти, помирљиву ноту. Свакојак размирица аустро-угарско-турска није још ријешена, а срба ћемо видети хоће ли се свршити, поглављем увијећене Аустро-Угарске.

**ХРВАТСКА.** — Овогодишње саборско за-сједање свршило се до који дан.

„Н. сл. преса“ јавља, да је ђен. Молинали, у ствари крајичких шума, доставио конзорцији, која је одрекла уговор, нека не хита са парницом јер да ће војни. ерар и уг. влада на лијеп начин, ствар изравнати.

Др. Иван Дежман, познати љечник и књижев-ник хрватски умро је 12. о. м.

**ШПАНИЈА.** — Новијих вјести нема. Карта-гена се једнако држи, по Карлисте као да су већ малаксале. јер се нечује ништа о никаквом новијем боју њиховом.

**ФРАНЦУСКА.** — „Мем. дипломатик“ дозна-је из поуздана извора, да је гроф Шамборски јавио јевропским кабинетима, да он, ако би до-шао на пријесто, неби никако хтио реметити status quo Јевропе, да не мисли на повратак пређашње власти палине и става пређашњег у Италији и Шпанији. С овијем хоће за круном гразећи гроф да утаре себи пут и код јевропски-јех влада. Хоће ли успјети не може се поузда-но још казати али по свој прилици претешки дани наступају за младу републику.

Ратни суд за Базена држи непрестано сјед-ницу. Ту огромну парницу не можемо у опшрности саопштивати, него ћемо тек важније моменте до-носити. Из досадање изтраге све се више открива кривица и неваљалство Базеново.

## ДОБРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ СТРАДАЈУЋИМ БОШЊАЦИМА.

II. са Цетиња.

|                                     |        |
|-------------------------------------|--------|
| Преосвештени митрополит г. Или-рион | ф. 40. |
| Г. Ђа Л. Ју. Јонина из Дубровника.  | „ 50.  |
| Један гост на Цетињу                | „ 5.   |
| Г. Бр. Рамадановић из Котора.       | „ 30.  |
| Г. Шп. Ковачевић надзор. школа.     | „ 10.  |

Свега ф. 135.

Списак I. „ 38. 2 цв.

Свега ф. 173. 2 цв.

## Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(Купац у незгоди). Ово дана прођоше кроз изложбу један аустриски официр у униформи и једна млада госпа. Кад су били у француском одељењу, зауставили су се код бронзаних ствари, те посматраху лијепе стаатуе од бронзе, које су представљале разне историјске личности. Уехтјело шетајући се пару да купи неколико од тих ста-стуета. Продаваоц на врло љубазан начин потпо-маже жељу својих муштерија. — „Па ми смо у-трошили сав наш новац!“ — рећи ће госпа, с тихим уздахом. — „Ништа за то“, одговори га-лантно Францус. „кажете ми само гдје станујете, па ћу вам те статуе послати“. Госпа потражи свој плајваз. „Бог и душа, на овој изложби све се губи; ево гдје ми нема ни мога записника, у коме су моје адресе“. Продаваоц с мјеста донесе артију и плајваз, и госпа у хитији напише име и стан. Францус се поклонил, пријатно дирнут, и чита „Олга, краљица грма, у Атини“. — Аустрис-ки официр који је пратио краљицу, био је ха-поверански престолонашљедник. Краљица је оди-ста толико ствари на изложби накупувала, да је отишла са изложбе до свога стана, што не ријеч, — „без динара“.

(Из Штилистике.) Отац је писао своје сину, овако писмо: „Љубезни сине! ти ми пишеш да си здрав и задовољан; а ја ти одговарам да је то случај и код нас: и ми смо сви здрави и задовољни. Ево ти шаљем један стари кагут, на-прави себи од ња други, нов. А мајкати шаље, без моги знања, три талира. Молим те чува их брижљиво, јер ако их не сачуваш бићеш прави магарца, а ја сам твој љубећите отац Н. Н.“ — Пријећује му да је ово писмо ил њемачкога извора.

(Раци у писму.) Један пријатељ послао је другом пријатељу свом, по слуги, котарницу пуну ракова. Тај поклон спровео је с писмом у коме је написао, да му по том и том момку ша-ље толико и толико рака. Моман, уморан, легао је под један грм да се поодмори, но сан га пре-вари и заспи. Кад се пробуди имао је шта да види. Сви раци су изишли из корпе и нема их. Сав претрнуо од страха оде најпосље ономе ко-ме је требао да однесе раке. Уђе у собу и дрк-ћући преда писмо. Кад је господар прочитао писмо, окрене се к момку и рече му: „чујеш, мо-ре, у писму има и рака?“ — „Хвала Богу кад су у писму“ — узвикну орадошћен момак — „док сам се одмарао умакли су и ја незнах гдје су“.

(Свијетска изложба) имала је бити за-творсна јуче, 19. ов. м; Није истина да ће се продужити; ма да многи и то вјерују.

## О Г Л А С И.

Јављам нашем читалачком свијету да сам от-почео преводити:

„ИСТОРИЈУ ЈЕДНОГ СЕЉАКА“,

чувени историјски роман од Еркмана Шатрјана.

Гавро Вуковћ.

## К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Као књижевну новост препоручујемо:

„П А Н Ч Е В А Ц“

календар за народ са сликама за просту годину

1874.

Цијена је само 30 новчња.

Растурачи добијају на десет књига 1 на дар. Књижарима дајемо 25 од сто. Наручбине се из-вршују тачно, брзо и с платом у наточ (per Nach-nahme).

Панчево, о малој госпођи 1873.

Књижара браће Јовановића.

(3—2)